Anul V. No. 45

8 Decembre 1862.

JURNAL,

PENTRU RESPÎNDIREA SCIINȚELOR NATURALE ÎN ROMANIA

Redigeat

de

Professor Dr. Iuliu Barasch și D. Ananescu.

MAREA CĂLĔTORIE ÎN AERŬ

de la 5 Septembrie trecutŭ.

Este fórte interesantŭ și instructivŭ d'a citi din timpŭ în timpŭ raporturile călĕtorilorŭ în aerŭ prin balon; căcĭ regiunile superióre sunt încĕ pentru noĭ oamenii unŭ domenŭ pucinŭ cunoscutŭ, o lume fantastică.

Ecc' unŭ asemenea rapportŭ făcutŭ de D. *Glaisher*, celebrulu călĕtorŭ în aerŭ care a făcut pen'acum póte penă la 400 călĕtorii în balon. Ellŭ a întreprinsŭ în orașul Volverhampton, la 5 Septembre trecutŭ, o asemenea că-

lĕtorie; densul s'a suitŭ într'unŭ balon deosebitŭ de mare, umplutŭ de gazŭ idrogenŭ, la ora 1 şi 3 minute dup' amédă-ḑi, la o temperatură de 26° R. va se ḑicê într'o ḑi fórte caldă. Câteva minute maĭ tărḑiŭ, ḑice ellŭ, am ajjunsŭ într'unŭ nuourŭ care avea o grosime de 1100 picióre, aerul era acolo fórte umedŭ; cândŭ am eşitu afarŏ din nuouri parecă înnotam într'unŭ océnŭ de lumină; am observat la orologiŭ, era la ora 1 şi 17 minute. Peste capetele nóstre, aerulu era albastru şi strelucitorŭ, dar departe sub piciórele nóstre am veḑutŭ o mare adunătură de nuorĭ, care se presenta ca unŭ océnŭ turburatŭ d'unŭ uragan plinŭ de valurĭ înalte şi de văĭ adînce. Era unŭ spectacolŭ admirabile şi am vrutŭ să'lŭ copieḑŭ prin fotografiă; dar în deşert; căcĭ balonul nostru fugi şi se sui c'o iuţélă aşia de mare în câtŭ n'am putut ficsa nicĭ o imagine. La ora 1 şi 21 minute, eram la o înălţime de 2 mile anglese (10,000 picióre) peste pămĕntŭ: acolo temperatura aeruluĭ era deja fórte rece, dar la orele 2 şi 28 minute când am ajjunsŭ la o înălţime de 3 mile anglese (15,000 picióre) thermometrul a arătatŭ numaĭ 8° R. la înălţimea de 4 mile (20,000 picióre) thermometrul avea 2° R. şi dup' alte 10 minute cândŭ am ajjunsŭ la înălţimea de 5 mile (25,000 picióre) thermometru era la 1° R. sub zero. Penă la acestŭ momentŭ am pututŭ să facu observaţiunĭ făr' a fi genatŭ de frigŭ şi de raritatea (subţiéla) aeruluĭ şi n'amŭ simţitŭ nicĭ o greutate la resuflare, pe cândŭ D. *Coxwel* care m'a accompaniat, şi care a dirigeatŭ umbletul balonuluĭ, a simţitŭ deja câteva minute 'nainte o greutate la resuflare. La ora 1 şi 51 minute scala barometruluĭ a indicatŭ 10 ţolurĭ (police) şi 8 liniĭ, prin urmare o înălţime de $5^3/_4$ mile anglese (fiind că, cu câtŭ colona mercuruluĭ scade în barometru c'unŭ ţol, cu atât este dovedit că balonul s'a suitŭ maĭ multŭ cu 2,500 picióre); dar thermometrul a arătatŭ unŭ frigŭ de 3° sub zero. Vrândŭ ĕnsă a consulta şi celle-l-alte thermometre care le avém cu mine, cu mirare m'am încredinţat că ochiĭ meĭ nu maĭ vedŭ colona mercuruluĭ ce se află întrĕnsele. Mi-amŭ stersŭ ochiĭ, am observat printr'unŭ ochianŭ, dar în deşert, n'am veḑut nimicŭ; dar peste pucine minute, *mirarea mea* s'a făcut ăncĕ maĭ mare, fiind că nicĭ nu maĭ eram acum în stare să vedŭ arătătoriĭ orologiuluĭ. Am chiemat pe D. Coxwel în ajjutorŭ, am încercat să béŭ ceva din romu care se afla lângŏ mine. dar n'am veḑut nicĭ sticla cu romŭ; cu sforţiă mare m'am *silitŭ* a observa acum ăncĕ o dată barometrul; dupo multe greutăţĭ, am descoperitŭ c'arată $9^3/_4$ police, prin urmare eram în aerŭ la o înălţime de $5^3/_4$ mile englese de la pămĕntŭ.

Acum ĕnsă am simţitŭ că am perdut tótă energia viăţeĭ mele, n'am pututŭ să vorbesc nicĭ să me scolŭ, nicĭ capu n'am pututŭ să'lŭ ţinŭ dreptŭ, căcĭ 'mĭ cădea când în drépta când în stânga, unŭ velŭ negru s'a pusŭ naintea ochiloru meĭ, întocmaĭ ca unŭ omŭ fórte somnurosŭ, care nu maĭ póte să se ţie de somnŭ; în acest minutŭ D. Coxwel s'apropie de mine, eŭ nu'lŭ vedémŭ, ĕnsă audiamŭ că me întrebă: „ce temperatură avemŭ?" la care eŭ i-am respunsŭ că am perdutŭ tóte simţirile melle; peste duoe treĭ minute, am audit pe dĕnsul ḑicĕndu'mĭ „şi eŭ asemenea; mânele *melle* suntŭ *parecă paralisate*." Ellŭ mi-a spusŭ atuncĭ că în acéstă înălţime, tóte fluidele ce eraŭ în balonŭ s'aŭ făcutŭ ghiaţă, şi totŭ balonulŭ s'a învelitŭ într'o brumă albă; că şi ellŭ simţia că viaţa luĭ se duce şi că nu ne remâne alt midlocŭ de scăpare de câtŭ să deschiḑe ventilulŭ (miculŭ capacŭ) al balonuluĭ ca să easă o mare parte a gazuluĭ, şi atuncĭ balonulŭ se va pogorâ in josŭ"; dar vrĕndŭ a deschide ventilul, a veḑut că mânele sélle nu'ĭ maĭ servia de nimicŭ; în acéstă stare de desperare ellŭ a prinsŭ frîngia cu dinţiĭ, şi aşia cu tóte forţiele sélle a ţinutŭ ventilulŭ câteva secunde deschisŭ, pentru cândŭ a simţitŭ că balonulŭ a început să se pogóre în josŭ. Acestŭ actŭ este demnŭ d'unŭ omŭ curagiosŭ şi resolutŭ ca D. Coxwel care păstréḑă unŭ sânge răce admirabile în tóte situaţiunile periculóse. D. Coxwel, pe câtŭ a pututŭ vedé, s'a încrediuţatŭ că barometrulŭ a arătatŭ între 7—8 police, prin urmare înălţimea cea maĭ mare la care a ajjunsŭ balonul nostru, era de $6^1/_2$ mile englese. Thermometrul în acéstă înălţime a arătatŭ —$5^2/_5$° sub zero!

Dupŏ ce ne'amŭ pogoritŭ câtva timpŭ, de şi thermometrulŭ ni-a arătatŭ numaĭ 7° R., cu tóte acestea ni s'a părutŭ că aerul e caldŭ; dar când

thermometrul a arătat 10° R. ni s'a părutŭ că suntemŭ într'o căldură fórte mare; ast felŭ ne-a pătrunsŭ frigul din regiunile superióre; când am ajjunsŭ josŭ la pămĕnt, thermometrulŭ a arătatŭ 24° R!

Am luatŭ cu mine în ballon 6 porumbiţe; uneia am dat drumu la înălţimea de 3 mile englese; ea a întinsŭ aripele şi s'a datŭ josŭ cum cade o chârtie care o aruncă cineva în aerŭ; o alta am slobodit la o înălţime de 4 mile; ea a începutŭ a face nisce cercurĭ marĭ în sborŭ şi s'a făcutŭ nevĕdută, ĕnsă la fiă-care cercŭ ea s'a lăsatŭ tot mereŭ în josŭ; pe atreia, am lăsat'o între 4—5 mile înălţime; ea a cădut josŭ ca o pétră; aşia s'a urmat şi cu a patra; din celle două care a remasu cu mine în balon, una era mórtă când am ajjunsŭ jos, şi cea-l-altă leşinată in câtŭ a avut trebuinţă de câtva timpŭ pcnă cândŭ 'şĭ-a revenitŭ în fire.

Acéstă călctorie in aerŭ próbă că înălţimea de 5 mile englese (25,000 picióre) este otarulŭ cellŭ maĭ dupŏ urmă pentru possibilitatea d'a trăi acolo o fiinţă umană; şi povetuescŭ pe orĭ ce călctorŭ în aerŭ, când ajjunge la o înălţime unde barometrul va arăta numaĭ 11 police, să se grăbéscă a deschide îndată ventilul; căcĭ observaţiunile care ar putea cineva să le facă încă la o înălţime maĭ departe, nu merită periculŭ la care se espune cineva suindu-se ăncĕ maĭ susŭ."

La acest rapportŭ al D-luĭ Glaisher, unŭ dĭar sciinţificŭ face următórele observaţiunĭ.

Nicĭ D. Glaisher, nicĭ D. Coxwel n'a putută să determine înălţimea la care aŭ ajjunsŭ la 5 Septembre în balonul lorŭ. Căcĭ la înălţimea de 29,000 picióre, tóte observaţiunile aŭ încetat, de şi este probabilŭ că balonul s'a suitŭ penă la 35—36,000 picióre înălţime. Ca să aibĕ cineva o idee ce va să dicĕ acéstă înălţime, e d'ajjunsŭ ca să 'ĭ aducem aminte celle următóre. Când D. Alexandru de Humboldt s'a suitŭ pe muntele Chimborasso (în anul 1802) penă la o înălţime de 19,286 picióre, tótă lumea l'a admirat şi a trecut 29 de anĭ (penă la 1831), pĕnă când un altu a cutesat a face acésta. Cea maĭ mare înălţime la care unŭ omŭ a ajjunsŭ pen'acum cu piciórele sélle, este aceea de 22,259 picióre la care fraţiĭ Schlagintweit aŭ ajjunsŭ suindu-se pe munţiĭ Himalaya (în Asia) la o înălţime maĭ mare a ajjunsŭ *Gay Lussac* într'un ballon în anul 1804, adicŏ penă la o înălţime de 23,020 picióre. Cellŭ maĭ înaltŭ munte ce esistă pe pămĕntŭ nu e cunostŭ nicĭ acum; căcĭ în dillele nóstre s'aŭ găsitŭ munţĭ care sunt ăncĕ maĭ înalţĭ de câtŭ Davalalgiri (care are 28,500 picióre). Dar D. Glaisher în cea dupŏ urmă călĕtorie a luĭ aeriană, a lăsat pe tóte aceste înălţimĭ multŭ în deretul luĭ; căcĭ ellŭ s'a suitŭ, precum am disŭ, pĕnă la înălţimea de 7 mile englese (35,000 picióre). Balonul luĭ avea o înălţime de 60 picióre, o lungime de 54 picióre în diagonalĕ şi coprindea unŭ spaciŭ de 95.000 picióre cubice gazŭ idrogenŭ.

D. Glaisher a adunat aerŭ din differite regiunĭ. Nu s'a publicat ăncĕ resultatul analiseĭ chimice făcute asupra lorŭ: câtŭ despre electricitate, ellŭ a observatŭ că ea era totŭ d'auna positivă, ĕnsă slăbindu-se în putere cu câtŭ s'a suitŭ maĭ susŭ. Dar şi magnetismulŭ pămĕntuluĭ, a observat D. Glaisher că se slăbesce în regiunile superióre alle aeruluĭ. Cât despre conductibilitatea suneteloru, a observat că unele sunete s'audŭ maĭ susŭ, pe cândŭ altele, nu: aşia s. e. lătrarea unuĭ câne pe pămentŭ s'a audită chiar la o înălţime de 2 mile englese (10,000 picióre) pe cândŭ sgomotul ómenilorŭ chiar din oraşe marĭ, nu s'a maĭ auditŭ la înălţimea uneĭ mile. Eccŏ că unŭ câne face de multe orĭ maĭ mult sgomotŭ, de câtŭ o mulţime d'oamenĭ înţelepţĭ, B.

VIAŢA PASSERILORŬ.

ART. II

Tótă făptura corpuluĭ passereĭ e uşióră si este făcut' astŭ-felŭ că totŭ corpulŭ eĭ parecă e unŭ sacŭ umplut de aerŭ; de aceea chiar óselc passereĭ sunt góle şi neumplute cu măduvă ca la animalele mammifere.— Passerile aŭ câte patru membre, întocmaĭ ca animalele patrupede (mam-

miferc) ĕns'amĕnduoe piciórele lor de dinainte s'aŭ schimbat în aripĭ; membrele dindărĕt (piciórele) nu lipsesc nic'o dată, pe când celle de dinainte (aripile) lipsesc căte o dată precum la Casuar, la Struțŭ și la Pinguin; corpul formédă cu picióre unŭ ungiŭ de 45°, dar altă dată posițiunea corpuluĭ este orizontale (ca la rațe) saŭ verticale (ca la plutitorŭ, plongeon). Piciórele și aripile passerilor arată marĭ variațiunĭ; adicŏ orĭ că sunt fórte scurte, orĭ fórte lungĭ (precum la Charadrius). Nicĭ o dată n'aŭ maĭ multŭ de căt 4 degite la picióre, ĕnsă Struțulŭ are numaĭ câte 2 saŭ 3 degite, dintr'aceste 4 degite, orĭ că 3 *sunt dirigeate* în'ainte și unul îndărĕt; astea se numesc picióre de umblatŭ; orĭ ca 2 staŭ înainte și 2 îndărĕtŭ; aste se numesc picióre de agățatŭ; la gâine (galinacée) degitul dindărĕt stă maĭ sus de căt celle 3 dinainte; tóte degitele passerilorŭ se termină cu nisce unghiĭ curbate, care la unele (s. e. la passerile răpitóre) devinŭ adevĕrate giare, adicŏ unŭ instrument de atacŭ și de aparare; degitele sŭnt în genere gróse și scurte, ĕnsă la o passere tropicale numită Parra Jactans degitile sunt așa de marĭ în căt aceste passerĭ potŭ să se preumble pe apă întocmaĭ ca pe uscatŭ. Piciorulŭ (tarsus) este orĭ pré scurtŭ (precum la Rondunele) orĭ pré lung (precum la Flammingo), orĭ că este ascuțit ca un cuțitŭ (la plutitorĭ) în căt passerile taie cu dênsu apa și așa innótă; piciorul (tarsŭ) orĭ că este golŭ, saŭ acoperit cu fulgĭ.

Aripile nu sunt altŭ nimicŭ de cătŭ o mână modificată, adicŏ în locul degitilor, se află pene; de aceea penele degitilor se numesce pene din rândulŭ dăntêiŭ; ba ăncŏ la degitul cellŭ micŭ se află o aripă mică de tot care se numesce „aripa din colțŭ“. Dar penele ce se află plantate pe braciŭ și antebraciu passereĭ, se numescŭ penele din rândulŭ al duoile; elle midlocescŭ ca unele passerĭ (maĭ cu sémă celle răpitóre) să pótă sbura în aerŭ c'o liniște așa de admirabile; căcĭ elle plutescŭ și înaintédă în regiunile celle maĭ 'nalte alle aeruluĭ fărŏ să se védă la dênsele vr'o mișcare din aripĭ.

Aripile sunt orĭ lungĭ orĭ scurte; așa s. e. la rondunele sunt lungĭ ascuțite și înguste, la rațe sunt scurte, late și rotunde. De la rapportul între aripĭ și corpulŭ passereĭ, depinde puterea sburătóre a passereĭ, adicŏ cu cătŭ aripile sunt maĭ marĭ și maĭ puternice, cu atât sborulŭ este maĭ energicŭ și maĭ înaltŭ. Dar nu numaĭ pentru sborŭ, ci și pentru alte scopurĭ aripile servescŭ passerilor; așa s. e. plutitorulŭ (plongeon) umblă pe subt apă cu aripile întinse și gonesce prada sa c'o iuțélă mare; struțuluĭ, aripile i servă ca să fugă iute pe nisipulŭ desertelor; la alte passerĭ, aripile le servă ca o armă puternică de apărare; precum la Aquilla imperiale și Aquilla ce se ține între stăncile alpilorŭ (vedĭ alăturata figură). Ellŭ este în stare a lovi cu aripile sélle pe vĕnătorĭ atât de tare în căt 'lŭ aruncă josŭ în adăncimea prăpăstiilor; la alte passerĭ (s. e. Camischiĭ din America) Natura'ĭ a dat la îndoitura aripilor o armă ascuțită, adicŏ un osŭ eșindŭ afarŏ și așa de tare întocmaĭ ca unŭ stilet în căt passerea póte să înjungie și să omóre cu dênsu pe orĭ cine va voi.

Capulŭ passereĭ șede pe un gîtŭ lung și se termină într'un cioc osos; așa dar gura passerilor n'are nicĭ buse, nicĭ dințĭ; ciocŭlŭ passerilor arată nenumerate differințe, atâtŭ în formă ca și în mărime. Sunt passerĭ (Parus) care aŭ unŭ ciocŭ micŭ abia vidibilŭ, pe cândŭ passerile Buceros și Ramphastos aŭ unŭ ciocŭ de 3—4 orĭ maĭ mare și maĭ grosŭ de cătŭ capulŭ lorŭ, ba ănce la celle dupo urmă se află ca unŭ felŭ de cornŭ peste ciocŭ.

Întocmaĭ precum felulŭ sboruluĭ uneĭ passere depinde de aripele sélle, așia depinde și felul traiuluĭ passerilorŭ de făptura ciocluĭ și a giarelorŭ; maĭ cu seamă forma ciocluĭ este d'o fórte mare importanță în regimulŭ passerilorŭ; de aceea făptura ciocluĭ servă d'unŭ caractero distinctivŭ pentru clasificațiunea passerilorŭ.

Limba passerilorŭ e maĭ totŭ-d'auna scurtă și cornósă, asta face ca passerile nu potŭ simțĭ differite gusturi în mâncările lorŭ, ca animalele mammifere. O esceptiune facŭ papagaliĭ (Psitaci) care aŭ o limbă cărnóse și móle, și ghionoia (Picus) care are o limbă fórte subțire, pe care póte s'o scótă multŭ afarŏ ca să prindă insectele ce se ținŭ sub cója arborilorŭ; la o passere din *Australia* (Meliphaga) limba este la vîrfulŭ eĭ despărțită, întocmaĭ ca o pensulă a unuĭ pictorŭ.

Ochiĭ passerilorŭ suntŭ nemiscătorĭ [ca la

pescĭ] şi se află tot-d'auna la amânduoĕ lăturile capuluĭ lorŭ; de aceea passerile nu potŭ nicĭ odată să véḑă unŭ singurŭ obiectŭ d'odată cu amĕnduoĭ ochiĭ; o esceptiune face genul Strix (Bufniţa) care aŭ amenduoĭ ochiĭ lor ceĭ marĭ puşĭ înaintea capuluĭ unu lăngŏ altu; aste passerĭ cu ochiĭ lorŭ frumoşĭ şi pupila mare, vedŭ bine în întunericŭ, de aceea Eleniĭ anticĭ le aŭ luatŭ dreptŭ simbolulŭ Minerveĭ, ḑeităţeĭ sapienţeĭ şi a filosofieĭ, care pătrunde tóte secretele adâncĭ şi întunecóse alle Natureĭ. Păcatŭ numaĭ ca acestŭ filosofŭ de nópte (Bufniţa) nu vede ḑioa nicĭ de cum, în cât, când se arată ḑioa este batjocura tuturorŭ passerilorŭ micĭ, neînţellepte, şi impertinente neavândŭ nicĭ unŭ respectŭ pentru filosofia Bufniţeĭ.

Passerile n'aŭ urechĭ viḑibile pe din afară ca tóte mammiferile, şi în loculŭ urecheĭ (concheĭ) aŭ o grópă mică încongiurată cu o legătură de fulgĭ micĭ.

O adevĕrată códă nu esistă la passere, şi aceea ce numimŭ noĭ códa passerilorŭ, este o adunătură de penne care servă a dirige sborulŭ lorŭ într'unŭ modŭ armonicŭ şi regulatŭ; códa passerilorŭ este compusă de 12 penne, numaĭ aceea a găinelor este compusă de 18, care forméḑă ca un felŭ d'aperătóre ce póte să îndoiască şi să resfire; la ghionóiă ĕnsă şi la alte passerĭ agăţetóre, códa este tare şi passerea se sprijinesce pe dĕnsa cândŭ se agaţă pe arborĭ. Numaĭ treĭ genurĭ de passerĭ essistă care n'aŭ códa, aste suntŭ: Cosuariŭ, Apterix şi Crypturus.

Nu putemŭ să ne întindemŭ multŭ despre anatomia comparativă a scheletuluĭ passerilorŭ în rapportŭ cu acellŭ al mammiferilorŭ; ĕnsă vomŭ însemna aicĭ câteva puncte de căpetenie. Craniulŭ (hîrca) passerilorŭ este făcută astŭ-felŭ ca să nu putemŭ deosebi felurimĭ de óse (osŭ fruntalŭ, occipitalŭ) ca la mammifere. Capulŭ passereĭ se mişcă maĭ cu înlesnire pe gâtŭ [fiindŭ că articulaţiunea occipito-atloidiană are numaĭ unŭ singurŭ condilŭ] la unele passerĭ (papagalĭ) macsila de susŭ este mişcătóre. Gâtulŭ e lungŭ, avĕnd 24 vertebre [nu 7 ca la mammifere]: cóstele se află în numerŭ de 6—7 perechĭ, şi décă suntŭ maĭ multe (s. e. 9 la raţă şi la cocorŭ, 10 ca la lebede] celle de prisosŭ suntŭ lipite de osulŭ sacrŭ (şale). Sternulŭ saŭ osulŭ peptuluĭ e prea desvoltatŭ la passere şi acelle care aŭ unŭ sborŭ tare, aŭ acolo o créstă mare de unde se lipescŭ muschiĭ tarĭ, care servă pentru sborulŭ animaluluĭ; pentru maĭ multa tărie, sternulŭ, ósele claviculare şi omoplatŭ forméḑă unŭ cercŭ neîntreruptŭ; din contra bassinulŭ nu forméḑă la passere unŭ cercŭ completŭ (ca la mammifere) şi este tot-d'auna deschisŭ înainte (o esceptiune face acela al struţuluĭ, căcĭ ellŭ are unŭ basinŭ închisŭ ca mamiferile). Piciorulŭ passerilorŭ în limba vulgare, nu e altŭ nimicŭ de câtŭ osulŭ metatarsalŭ crescutŭ şi făcĕndŭ unŭ singurŭ osŭ lungŭ.

Haliaetos leucocephale (aciulla cu capul alb prinḑetor de pescĭ).

Muschiĭ passerilorŭ suntŭ grămădiţĭ în peptŭ pentru sborŭ, apoĭ şi în picióre pentru umbletŭ.

Câtŭ despre anatomia internă a passerilor, observămŭ celle următóre. În trachea passerilorŭ aŭ duoĕ laringe, unŭ maĭ micŭ în susŭ la capulŭ tracheĭ (ca la mammifere) şi altu maĭ mare şi maĭ complect se află josŭ la punctul bifurcaţiuneĭ tracheĭ în peptŭ; acésta o găsim maĭ cu sémă la passerile cântătóre; de aceea acestŭ laringŭ se numesce „laringul musical“. Plămâniĭ passerilorŭ suntŭ găuriţĭ ast-felŭ că aerulŭ intră în totŭ corpu şi chiar în óse; ba ăncĕ babiţa (Pelicanulŭ) şi passerea trembiţa póte să se um-

fle cu aerŭ sub pelea lor când voescŭ; plumŏniĭ passerilorŭ sunt micĭ şi lipiţĭ de coşulŭ peptuluĭ. Multe passerĭ, maĭ cu sémă gallinaceele notătóre în apă, aŭ o guşe unde se móie bucatele maĭ'nainte, pe urmă vine unŭ stomac glandulos (succentnrial) şi pe urmă vine pipota, care este adevĕratulŭ stomac ce este d'o tărime imensă la passerile mâncătóre de greunţe. *Spallanzani* a vĕḑut că pipota găinelor a rupt în bucăţĭ micĭ fără miturĭ de sticle ce le a înghiţit găina; dar stomacul struţuluĭ are o putere immense; ellŭ póte să rupă şi să mânânce petrele şi bucăţĭ enorme de ferŭ şi de aramă; ficaţulŭ este micŭ la passerile sĕlbatice, dar la celle domestecite devine maĭ mare, maĭ dulce şi d'o colóre maĭ deschise. Papagulŭ şi porumbulŭ n'aŭ beşica veninuluĭ, la celle-l-alte passerĭ ea este fórte mică; din contra renichiĭ passerilorŭ sunt marĭ; splina lor e mică dar inima (cordul) lor e pré mare; cu cât o passere sbóră maĭ mult, cu atât inima eĭ e maĭ mare; ouele passerilorŭ se desvoltă într'unŭ ovariŭ, (magaziea ouelor) care la găină (la partea stângă) cuprinde 500 de ouă; în ovariŭ ĕnsă, ouăle aŭ numaĭ galbinuşŭ, pe urmă intră într'unŭ canalŭ numitŭ oviductŭ, acolo se încongióră şi de albuşŭ, pe urmă ântră în mitră (uterus) acolo se încongióră şi cu cója şi d'acolo esŭ afarŏ cu vĕrful lor ascuţit înainte printr'o uverturĕ comună pentru eşirea ouălorŭ şi a tutulor escrementelor (Cloaca); forma, colorea şi mărimea ouălor este fórte differite la differită passerĭ. Oulŭ cellŭ maĭ mare face struţu din care póte să se sature douĭ ómenĭ la unŭ prânḑiŭ, ouăle celle maĭ micĭ (ca unŭ bobŭ de maḑere mică) face colibri, dar şi cucul face unŭ ou fórte micŭ în rapportŭ cu mărimea corpuluĭ seŭ; la papagaliĭ şi buvniţe ouăle sunt rotunde, la passerĭ de nomolŭ sunt de forma conică. Ouăle găinelor, alle raţelor, alle porumbelor, alle rundunelelor şi alle struţuluĭ sunt albe; alle găinelor sunt albe lucitóre cu zmalt, alle erodiuluĭ suntŭ verḑi şi alle passerilrrŭ cântătóre sunt pĕtate.

In privinţa organelorŭ simţurilorŭ, vedemŭ că simţulŭ vedereĭ şi al odóreĭ sunt fórte deosebite la passere. Aquilla de stâncĭ (veḑĭ figura) vede din marea ânălţime a Alpilorŭ unde se află, prada sa (fie chiar numaĭ unŭ şiórece) care umblă josŭ în vale şi îndată dă năvală pe dĕnsa şi o omóră. O odóre admirabile aŭ vulturiĭ (pleşuvĭ) mâncătorĭ de mortăciunĭ; odórea unuĭ cetăcelŭ mort in mare, atrage pe Condor de la înălţimea munţilorŭ Andes la o depărtare de 20,000 picióre. Raţa sĕlbatică şi dropica simte prin miros de departe apropierea vĕnătoruluĭ şi Alexandru de Humboldt ḑice că în pampas (stepele Americeĭ) când cade un boŭ mortŭ, îndată se adună de departe de 1—2 mile geografice toţĭ vultariĭ din aerŭ şi în câteva minute n'a remas din boŭ, nicĭ pele, nicĭ óse.— Dar şi simţul pipăireĭ e desvoltat la passerĭ; aicĭ vedem că tóte passerele aŭ o antipatie ca să nu le atingĕ cineva cu mâna; tóte passerile cântătóre simtŭ înainte tóte schimbările atmosferice chiar celle fine şi elle cântă şi prevestescŭ o diminéţă frumósă când sórele va eşi în tótă strălucirea luĭ; elle sunt adevĕraţĭ poeţĭ pe care i inspiră numaĭ o Natură frumósă plină de ideĭ, bogate în simţirĭ.

B.

DIALOGUL ÎNTRE NATURA ŞI FILOSOFŬ.

Filosofulŭ. Când am deschis ochiĭ în lume n'am sciut nicĭ ce sunt, nicĭ unde sunt; maĭ tărḑiu când am început a simţi şi a mĕ impressiona de obiectele care mĕ 'ncongiuraŭ, atuncĭ mĕ întrebam adessea, ce sunt eŭ, cine m'a făcutŭ şi cine a făcut fiinţele şi lucrurile ce vedém şi pipăiam şi nu putém să'mĭ daŭ o socotélă lămurită despre tóte acestea, une-orĭ întrebam şi pe tatămeŭ şi ellŭ 'mĭ respunde că Dumneḑeŭ a făcut tóte acestea şi pe noĭ pe toţĭ, că ellŭ este tatăl nostru şi că este B u n ŭ, D r e p t ŭ şi A t o t-P u t e r n i c, éră când întrebam unde locuesce acestŭ Dumneḑeŭ ellŭ 'mĭ arăta bolta ceruluĭ şi adessea pronuncia vorba Natură. De când ĕnsă am început a'mĭ face o idee maĭ mult saŭ maĭ pucin lămurită despre Dumneḑeŭ şi despre ceea ce numim N a t u r ă, 'mĭ am îndreptat amorul meŭ către dĕnsa ca către o mamă binefăcĕtóre. Acum dar *Sfântă mamă Natură, Eterna ordine a lucrurilor,* alergŭ în braciele télle şi te rogŭ cu

umilință după ce mi'am petrecut viața contemplându-te și meditând asupra ta dă'mi voie a-ți face căte-va întrebări, căcĭ cu căt înaintesŭ în în studiĭ cu atăt vědŭ maĭ bine căt sunt de pucine conosciințele ce amŭ pe lăngŏ acellea ce 'mĭ remăne a studia·

Natura. Ce voescĭ a mě întreba atomă fiulŭ meŭ.—

Filosoful. Sfăntă mamă Natură, spune'mĭ de ce astă varietate de forme ce îmbracă ființele care ne încongióră? la ce óre servă tóte Acestea? Pentru ce spre e. s. eŭ care simtŭ și gîndesc în momentul acesta, pentru ce esistŭ?

Natura. Atomă fiulŭ meŭ. Pentru ce voescĭ să sciĭ acestea căcĭ nu'ți sunt de trebuință. Déc'amŭ creat ființele care esistă în lume și pe tine, acésta amŭ făcut'o pentru plăcerea mea și pentru fericirea ta.

Filosoful. Fericire, tu nu m'aĭ consultatŭ cănd 'mĭ aĭ dat ființa ca să vedĭ déca priimesc saŭ nu o ast-felŭ de fericire.

Natura. 'Mĭ era cu neputință căcĭ cum era să mě adresesŭ la o ființă care nu esistă și s'o întrebŭ un ce care ea nu conósce?

Filosoful. Eĭ bine, déca n'a fost cu putință a me consulta de ce aĭ făcut în lume astă mare diversitate de capacitățĭ, de stărĭ etc. ast-fel în căt către uniĭ parĭ a fi o adevěrată mumă éră către alțiĭ, o mumă vitregă.

Natura. Aste diversitățĭ de capacitățĭ și de stărĭ le am făcut tot pentru folosul vostru, căcĭ déca toțĭ ar fi avut egale capacitățĭ și stărĭ egale, atuncĭ n'ațĭ fi maĭ avutŭ trebuință uniĭ de alțiĭ, ar fi lipsit orĭ ce felŭ de emulație, orĭ ce felŭ de activitate, ațĭ fi trăit într'o complectă indolenție și ațĭ fi fost nenorocițĭ. Dar eŭ ce una ce sunt adevěrata vóstră mumă, vě iubesc pe toțĭ și n'am în vedere de căt fericirea vóstră.

Filosoful. Dar cine estĭ tu care'mĭ vorbescĭ căcĭ aud numaĭ vocea éră figura ta n'o pot vedé?

Natura. Eŭ sunt aceea ce sunt, aceea ce am fost, aceea ce voiŭ fi, ș'apoĭ cum o ființă ca tine. o așa de mică părticică din mine póte să mě coprindă? *Nu, mulțumiți-vě atome fiĭ meĭ d'a vedé căteva atome care vě'ncongióră, d'a gusta căteva picăturĭ din laptele meŭ, d'a vegeta căteva momente pe sinul meŭ și d'a muri, fără să fi cunoscut pe muma și pe nutricea vóstră, și aduceți-vě amiute ne'ncetat că nic'o mănă umană n'a redicat velul meŭ.*

Filosoful. Sfăntă mamă Natură eterna ordine a lucrurilor, értă dar deffectele nóstre căcĭ tu estĭ causa lor. A.

CĂLĚTORIE ÎN ORIENT

ARTC. V.

Constantinopole. In facia porțiĭ auguste, afarŏ din curte, se află fŏntăna luĭ Ahmed III, unuluĭ din celle maĭ frumóse specimene de arta turcéscă. Astă fŏntănă tótă de marmoră albă are o formă patrată, avěndŭ în fiă-care colțŭ căte unŭ micŭ kioșcŭ cu grile și pe fiăcare facie firidĭ elegante. Monumentul întregŭ este decorat cu picturĭ și aurriturĭ formănd nisce plăcute arabesce și inscripțiunĭ turcescĭ. care sunt, dupŏ cum se pare, versurĭ compuse de Sultanul Ahmed.

Acoperișuĭ este întorsŭ cu óre care cochetărie ca acella al uneĭ pagode chinese, avěnd o mulțime de micĭ cupole. Trecěnd printr'acéstă augustă pórtă, dăm într'o curte mare unde se află edificiulŭ monedeĭ, vechia biserică Sf. Irena, famosul platan al Ianicerilor, un arbor gtganticŭ, al căruĭ trunchiŭ abia se póte înbrăcișa de dece ómenĭ, sub a căruĭ frumósă umbră staŭ restornațĭ turciĭ fumănd ciubuc. Maĭ în facia acestuĭ platan se găsesc duoe trunchiurĭ de colóne bătute în pămĕnt, unde altă dată se aducéŭ visiriĭ culpabilĭ spre a le tăia capetele.

Din curtea acésta trecem în a duoa curte a seraiuluĭ printr'o mare pórtă împodobită cu colóne și cu duoe turnurĭ. Astă curte acoperită cu érbă verde și plantată cu cățĭ-va arborĭ, este încongiurată de galeriĭ lungĭ susținute de colóne de marmoră. In fundulŭ acesteĭ curțĭ este o a treia pórtă numită P ó r t a f e r i c i r e ĭ pădită de Eunucĭ albĭ, care duce la sala tronuluĭ, unde altă dată Sultanul priimia pe ambasadoriĭ puterilor streine.

Dintre monumentele religióse saŭ Djamiĭ cea maĭ renumită este *Sfănta Sofia* asupra căria merită a ne oprĭ. Este curiósă istoria aceste biserică. In anulŭ 325 Costantin în al 20-lea anŭ al domnieĭ sélle înălță prima biserică,

consacrată nu uneĭ sfinte numită Sofia, ci divineĭ înțellepciunĭ τῇ ἁγίᾳ Σοφίᾳ. Fiul seŭ Constance o măr, dar în anulŭ 404 sub împăratulŭ Arcadius o parte din tr'ĕnsa fu arsă într'o rescólă escitată de esilul săntuluĭ Ión Chrisostom; reḑidită în anul 415 de Theodosie II, apoĭ arsă a-duoa óră în anul 532 în timpul domnieĭ luĭ Iustinian. Acestuĭ împĕrat suntem datorĭ edificiulŭ ce esistă şi astăḑĭ. Ellŭ a vrut ca acest templu să fie monumentul cellŭ maĭ măreţŭ care a putut esista de la Creaţie, d'aceea făcu să se adune din tótă părţile imperiuluĭ materialurĭ precióse: marmoră, colóne, sculpturĭ din templurile celle maĭ renumite, spre e. s. 8 colóne de porfirŭ din templul Dianeĭ de la Efes; de la Roma 8 colóne aduse de împĕratul Aurelian din templul Sóreluĭ de la Heliopolis în Asia. Templurile Atheneĭ, cellŭ de la Delos, acella al luĭ Isis ş'al luĭ Osiris din Egipt aŭ fost puse la contribuţie. O tradiţie populară ḑice că împĕratul însuşĭ ar fi priimit de la un ăngerŭ planul edificiuluĭ şi banĭ trebuincioşĭ pentru construcţiune (Cine n'ar contrui cu essemenea ajjutóre). Ḑece miĭ de lucrătorĭ conduşĭ d'o sută de maistorĭ ḑidarĭ aŭ fostŭ întrebuinţaţĭ d'o dată. In fiă-care oră împĕratuĭ venia să inspectese lucrările şi da premiĭ la ceĭ maĭ aleşĭ. Pentru ḑidirea bolteĭ ellŭ e trimisŭ la Rhodos ca să facă acolo cărămiḑĭ d'un pămĕntŭ aşa de uşurelŭ în cât 12 labia sunt grele ca una ordinarie şi purtaŭ inscripţiunea următóre: „Dumneḑeŭ este care a fondat'o, Dumneḑeŭ 'ĭ va da ajjutorŭ". Din 12 în 12 straturĭ se aşieḑaŭ mósce şi preoţiĭ ḑicéŭ rogăciunĭ. Cânduŭ s'a terminatŭ asestŭ templu a fostŭ decorat pe din ăntru şi pedin afarŏ cu mare lucsu. Suma fabulóse aŭ costat pe împĕratul, dar în celle din urmă dupŏ 16 anĭ de lucru monumentul fu terminat în anul 548 şi inaugurat cu mare splendóre. Dup'un marşŭ triomfal făcut pe Hippodrom si dupŏ maĭ multe distribuţiunĭ făcute popuruluĭ împĕratul, se îndrepta spre curtea templuluĭ strigănd: glorie luĭ Dumneḑeŭ care m'a judecat demnŭ d'a împlini acestŭ lucru, te am învinsŭ Solomóne. Rugăciunile, jertfele, mesele publice şi distribuţiunile de banĭ ţinură patruspre-ḑece ḑille.

Acéstă biserică a sufferit multe modificaţiunĭ. Când Constantinopole s'a luat de către turcĭ în anul 1453([1]) multă lume a căutat scăpare în ăntru, dar învingĕtorul a pătruns călare în ăntru bisericeĭ strigănd „Nu este alt Dumneḑeŭ de căt Dumneḑeŭ şi Mahomet profetul seŭ". Ş'apoĭ d'etuncĭ a consacrat'o cultuluĭ musulmanŭ.

Nu putem intra aicĭ -n maĭ multe amănunte asupra acesteĭ bisericĭ, atât de renumită. Forma eĭ esterióră este un pătratŭ, dar o mulţime de ḑidirĭ lipite de dĕnsa mască planul eĭ, bolta principale din ăntru are un aspect general maĭ grandiosŭ de căt acella al sft. Petru din Roma. Principalele curiosităţĭ însemnete în sf. Sofia de tradiţiunile musulmane sunt un bloc de marmoră roşie săpatŭ care se crede c'o fost iesleа saŭ légănul luĭ Isus Chistos care ar fi fost adus de la Betheleun împreună c'un vasŭ în care sf. Mariă spăla pruncu seŭ. In galeria superióră despre apus este o feréstră c'o placue de marmoră transparentă care devine strălucitóre când primesc raḑeluĭ sórele d'aceea se numesce p é t r a s t r ă l u c i t ó r e.

Una din curiosităţile Constantinopoleĭ este şi tărgul cellŭ mare saŭ marele bazar care coprinde un mare spaţiŭ de pămĕntŭ. Acest bazar forméḑă ca un oraşŭ micŭ în miḑlocul celuĭ mare cu uliţile, ulicióreIe, passagele, resrucile, pieţele, nestricabilul labirinth unde nu póte cineva să se maĭ găséscă chiar dupŏ maĭ multe visite. Acest spaţiŭ întinsŭ este boltitŭ şi lumina pătrunde pintr'o mulţime de micĭ ferestrue puse pe bolţile acoperişuluĭ. Aicĭ se găsesc aşieḑate fărŏ nic'o rănduială fel de fel de lucrurĭ orientale: lemne aromatice, mosc, lemn de santal, mătaniĭ de jasp, etc. Din dĕrătŭ se găsesc întinse esarpe de Tunis, covóre şi şalurĭ de Persia, oglinḑĭ împodobite de sidefurĭ şi de mărgăritar. Uliţa principale a bazaruluĭ este imprejmuită de arcade cu petre albe şi negre şi bolţĭ de gust turcesc rococo, ea ajjunge la un resrucIŭ unde se 'nalţă o fŏntănă istorică şi zugrăvită a căreĭ apă servă pentru spălare, căcĭ turciĭ nu uită datoriile lor religióse chiar în miḑloculŭ tĕrguluĭ. Fiă-care uliţă a bazaruluĭ are specialitatea sa. Aicĭ se 'ntind célmalele, ciacşiriĭ, papuciĭ, halaturĭ de mătase de Brusa, haine de copiĭ cusute cu fir şi fel de fel de lucrurĭ orientale, în căt visitatorul are în 'naintea sa tot orientul în miniatură, dar sunt şi obiecte europene d'un gustŭ deosebit. Tot aicĭ se află găitane cu nodurĭ graţióse împletite cu cochietărie şi pe care anevoe s'ar putea imita de passemantăriile nóstre, turciĭ le fabrică în mănă servinduse de degetul piciorului servindu-ĭ de punct de résem şi lucrănd în public. A.

(Va urma)

1) O legendă popularie între grecĭ spune că în momentul când intraŭ turciĭ, un preotŭ care sevărşia liturgia s'a făcut nevĕḑut, eşind printr'o uşă a uneĭ galeriĭ împreună cu potirul ce ţinea în mână; éră când sf. Sofia, addaoge acea legendă, se va întórce la cultul crestin acea uşă se va deschide şi preotul se va întórce ca să sevĕrşască liturgia întreruptă,

Imprimeria Naţională a luĭ St. Rasidescu.

a sbura. Maĭ tóte passerile când începŭ sborulŭ lorŭ de la pămêntŭ, îl facŭ într'o linie oblicue saŭ spirale, asemenea urmédă şi când se daŭ josŭ. Altele, maĭ cu sémă acelle care sbóră fórte iute, când aŭ ajunsŭ lângă pămêntŭ începe să bate cu aripile ca să slăbéscă ceva iuţéla sboruluĭ lorŭ, căcĭ altmintrelea s'ar fi sdrobitŭ lovindu-'şĭ corpul de pămêntŭ cu tótă iuţéla sboruluĭ lorŭ. Unele passerĭ sbóră c'o mare înlesnire (s. e. răpitórele) nicĭ nu mişcă cu aripile în aerŭ, pe cândŭ altele facŭ sforţe marĭ şi batŭ mult cu aripile, când se sui seva în aerŭ (s. e. găina). Unele passerĭ nopturne (s. e. bufniţa, caprimulgus) aŭ unŭ sborŭ aşia de uşiorŭ, încâtŭ nu se aude nimică. Câtŭ despre iuţéla sboruluĭ e cunoscutŭ că porumba emigratoriă (Columba migratoriă) care era şi este âncĕ întrebuinţată ca curier de poste, are sborulŭ cellŭ maĭ iute, căcĭ aceste passerĭ (maĭ cu sémă acelle din Nordul Americeĭ) facŭ în timpŭ de şépte ore o călĕtorie în aerŭ de 150 mile geografice!

Suntŭ passerĭ care, de şi sbóră bine, însă nu póte să sbóre multŭ timpŭ, pe când altele sbóră fără întreruptiune mult timpŭ, s. e. prepeliţele nóstre (Coturnie, căille), în emigraţiunile lorŭ către Nordŭ, trecŭ într'unŭ sborŭ marea Mediterane în tótă lărgimea eĭ!

Passerile acuatice, care se ţinŭ în ape, înnótă prea bine, elle aŭ pentru acésta o peliţă întinse între degitele piciórelorŭ, care se numesce *membrana notătóre.* Unele din passerĭ şedŭ peste ape (s. e. lebeda) ca o luntre majestóse; altele ţinŭ, numaĭ capulŭ afară, pe când totŭ corpulŭ lorŭ este sub ape; ér'altele se cobóră sub ape şi remânŭ acolo multŭ timpŭ căutândŭ nutrimentulŭ lorŭ. Chiar porumbela póte să remâie câtva timpŭ subt apă, şi elle fugŭ şi se ascundŭ sub ape când suntŭ gonite de vr'unŭ inamicŭ. Numaĭ găinele cu tótă familia lorŭ (gallinacéele) aŭ o mare antipatie în contra apeĭ, d'aceea elle nu se scaldă nicĭ o dată în ape, ci în loculŭ acestorŭ băĭ, se tĕvălescŭ în pulbere. — Suntŭ passerĭ acuatice care dormŭ înnotândŭ în apă.

Numaĭ familia strix (bufniţa) şi mulgĕtoru] de capre (Caprimulgus) nu dorm nóptea, pe când celle-l-alte passerĭ la apusulŭ sóreluĭ 'şĭ pregătescŭ unu culcuşŭ, orĭ între ramurile arborilorŭ, orĭ în earbă, orĭ între stâncĭ. Multe din passerile cântătóre punŭ atuncĭ capulŭ sub aripĭ, se facŭ ca unŭ felŭ de glonţŭ, unele tragŭ unŭ piciorŭ către corpŭ, altele 'lŭ ţinŭ sus pe spinare. Passerile care dormŭ pe ramurile arborilorŭ, aŭ priimitŭ din Natură o deosebită conformaţiune şi posiţiune a muschilorŭ degetilorŭ lorŭ, asta face ca singura greutate a corpuluĭ acestorŭ passerĭ, apăsîndŭ asupra piciórelorŭ, ţine degetele în flecsiune (îndoite]; acésta este causa că aceste passerĭ ţinŭ strâns ramurile cu degitele chiarŭ cândŭ dormŭ, şi nu cadŭ josŭ Somnulŭ passerilorŭ e uşiorŭ, maĭ cu sémă la acelle care dormŭ dioa; tóte passerile care dormŭ nóptea, se descéptă înaintea eşireĭ sóreluĭ, dar în timpulŭ amoruluĭ, adică primavéra, se descept âncĕ multŭ maĭ înainte. Eccă că şi passerile, întocmaĭ ca noĭ ómeniĭ, cândŭ suntŭ amoredate, nu potŭ să dórmă!

Migraţiunea saŭ călĕtoriile passerilor.

O circomstanţie fórte remarcabile în viaţa passerilorŭ, sunt călĕtoriile lor regulate pe fiăcare anŭ, adică primăvéra plécă cătră sudŭ şi tómna se întorcŭ cătră nordŭ. La nicĭ unŭ altŭ animalŭ nu găsimŭ assemenea călĕtoriĭ regulate şi 'i precise; căcĭ, de şi unele din mammifere migrédă, dar aceste migraţiunĭ nu se facŭ nicĭ într'unŭ timpŭ regulatŭ, nicĭ într'o direcţiune precise (de la nordŭ către sudŭ) nicĭ că animaleie se întorcŭ din aceste călĕtoriĭ la loculŭ de unde aŭ plecatŭ. Tóte aceste se facŭ într'altŭ felŭ la passerĭ. *Spallanzani* în Italia, a făcutŭ unŭ esperimentu, şi a pusŭ o cravată c'o marcă la gîtulŭ rondunelelorŭ, în numerŭ de 12 care a avutŭ cuibulŭ lorŭ în casele luĭ; primăvara viitóre a găsitŭ că 9 dintr' aceste passerĭ s'a întorsŭ la cuibulŭ lorŭ, din călĕtoriĭ fórte depărtate, peste mare pană la Senegambia în Africa, unde aŭ mersŭ. Cine era călĕudulŭ acestor passerĭ, ca să le arate in aerŭ drumulŭ dreptŭ de la Africa pĕnă la acellŭ oraşŭ în nordulŭ Italicĭ, şi penă chiar la cassele unde aŭ avutŭ cuibul lorŭ în anul trecutŭ? Acestŭ călĕuşlŭ era *instinctul* lorŭ, adică acea putere spirituale, emanaţiunea spirituluĭ conservatorulŭ

creaţiuneĭ lumeĭ, care reside în interiorul fiinţelorŭ însufleţite şi le împinge, chiar fărŏ voinţa lorŭ la nisce acţiunĭ admirabile, necesariĭ pentru conservaţiunea viăţeĭ lorŭ individuale, saŭ păstrăreĭ némuluĭ lorŭ.

Este învederatŭ că frigulu erneĭ şi lipsirea nutrimentelorŭ iarna pe câmpŭ în climele nóstre a făcutŭ că passerile migratórie părăsescŭ pentru acest timpŭ neplăcutŭ climele nóstre; însă suntŭ fapte care probédă că, chiar cândŭ passerea are totŭ ce îĭ trebuie pentru esistenţa sa de iarnă, cu tóte acestea cândŭ vine timpul plecăreĭ, ea simte o mare neastâmpărare, şi caută a fugi şi a pleca. Ba âncĕ unele, s. e. cuculŭ devine atuncĭ furiosŭ, şi se lovesce cu códa şi cu aripile, de păreţiĭ colivieĭ sélle. Alte passerĭ s'aŭ pusŭ în nisce camere calde cu ferestre astupate cu oblóne şi cu luminărĭ apprinse în ăuntru, ca să nu vadă ce se petrece pe dinafară; cu tóte acestea, când a ajjunsŭ timpulŭ emigraţiuneĭ, aceste passerĭ aŭ arătatŭ o mare neastĕmpărare, voindŭ să fugă din casă; într'un cuventŭ aŭ probatŭ că dorinţa d'a călători este la dênsĕle unŭ instinctŭ ne'nvinsŭ ca tóte lucrările instinctive.

Passerile migratorie, celle maĭ de căpetenie suntŭ: rondunelele, barza şi oriolulŭ (oriolus galbula), elle trec marea Mediterană, şi mergŭ tocmaĭ penă'n Africa, pe când alte passerĭ migratorie (s. e. prepeliţele) mergŭ de la noĭ numaĭ penă la sudul Italieĭ, şi acolo remânŭ. Alte passerĭ nu mergŭ toţi aniĭ la unŭ locŭ otărâtŭ, ci unde găsescŭ nutrimêntŭ în abondanţă. Aste se numescŭ *passerĭ trecĕtóre* (dar nu mirgătóre).

Maĭ tóte passerile migratórie începŭ călĕtoria lorŭ nóptea, maĭ cu sĕmă cândŭ e lună plină, atuncĭ elle mergŭ către ostŭ, se ţinŭ în lungimea malurilorŭ riurilorŭ, saŭ lângŏ lacurĭ şi aşia naintédă către sudŭ. Multe s'adună în bande saŭ cete marĭ, altele mergŭ isolate fiăcare deosebitŭ. În Europa centralĕ, cea dintĕiŭ passere care începe migraţiunile sélle tomnatice este passerea mâncătóre de albine (Merops apiaster); la noĭ, acéstă passere se află în pucine cătăţime, de aceea cellŭ d'ântĕiŭ călĕtorŭ la noĭ este barza, care plécă maĭ în toţi aniĭ regulatŭ la 6 Augustŭ (Stil. vechiu). Dar vrăbiile, gionoiĭ şi găinele sĕlbatice (tetrao) suntŭ passerĭ statornice, şi remânŭ în loculŭ lorŭ vara şi iarna, aste se numescŭ passerĭ statornice; aşa dar, în privinţa călĕtorieĭ deosebim passerile *migratorie, trecătóre şi statornice.*

Cu începutul primăvereĭ, tóte passerile migratóre se întorcŭ la noĭ, în ordinulŭ inversŭ al plecăreĭ, adicŏ care a plecatŭ maĭ nainte si a făcut o călĕtorie maĭ mare, se întórce maĭ tărdiŭ. De multe orĭ, partea masculă merge nainte şi tocmaĭ peste o di saŭ duoe vine femela; altă dată călătoriĭ aŭ gustatŭ pe drumŭ dulcéţa amoruluĭ, şi se grăbesc acum c'un sborŭ maĭ iute spre a pregăti cuĭbulŭ pentru puiĭ lorŭ viitorĭ; în genere, acestŭ timpŭ al primăvereĭ este pentru passerĭ epoca cea maĭ activă a viăţeĭ lorŭ, maĭ tóte se îmbracă cu colorĭ plăcute şi variate; unele priimescŭ chiar deosebite ornamente. Aşa se încoronédă passerea Pintada c'un moţŭ frumosŭ pe capŭ; becaţia luptătóre (Machetes pugnax) se'ncongióră c'un gulerŭ de penne lungĭ fórte frumóse şi strelucitóre, întocmaĭ ca colerele curtesanilorŭ din secolulŭ trecutŭ. Chiar ciocul şi picióre le dobândescŭ o colóre maĭ viă. Într'unŭ cuvântŭ; passerea se îmbracă în vestmintele sélle de nuntă (Habitus nuplialis) în care remâne o lună saŭ duoe, penă când a trecut primăvara, acestŭ carnaval al passerilorŭ, timpulŭ fericireĭ, timpul cununiilorŭ lorŭ, atuncĭ ea se desbracă de tóte aceste frumuseţe şi lucsŭ şi sémĕnă cu mulţi tinerĭ, dup' unŭ anŭ saŭ duoĭ dupe căsetoria lorŭ, pe care vedindu-ĭ cineva cu faţa lorŭ possomorâte, şi cu hainele lorŭ negligiate şi învechite, nu va dice nicĭ o dată că aceste figurĭ triste eraŭ o dată cavalerĭ brillianţi sub drapelul luĭ Hymen (deitatea cununieĭ). Aşa se schimbă lumea, şi cu dĕnsa tóte illusiunele nóstre!

Facerea cuĭbuluĭ.

Maĭ tóte passerile 'şi clădescŭ unŭ cuĭbŭ pentru a cloci acolo ouele lorŭ. O escepţiune face cucu (cuculus canorus) care pune la 8 dile unŭ oŭ, şi prin urmare neputĕndŭ ellŭ însuşĭ să le clocéscă, de aceea le aruncă în cuĭbulŭ altorŭ passerĭ s. e. al pitulicelorŭ; afarŏ d'acésta nicĭ gallinacéele (găinele), nicĭ unele din pas-

serile acuatice (larus şi sterna) nu'şi facŭ cuĭburĭ. Struţulŭ pune ouele séllе în nisipulŭ cald al desertei unde se clocescŭ, ghionóia (picus) porumbele sĕlbatice, şi papagaliĭ facŭ cuĭbulŭ lorŭ pe arborĭ goĭ; altele facŭ în pămĕnt lângă malurile apeĭ s. e. rondunelele de riurĭ [Hirundo riparia]. Cuĭbulŭ este făcutŭ ast-felŭ ca servŭ pentru tóte trebuinţele passereĭ dupŏ natura traiuluĭ seŭ. O passere notătóre face cuĭbulŭ seŭ lângŏ ape; o passere care sbóră, îlŭ face într'o posiţiune înaltă, pe cândŭ una care nu sbóră nicĭ de cum îlŭ face josŭ pe pămĕntŭ, aşa dar puiĭ tinerĭ cândŭ eşŭ din cuĭbŭ îlŭ părăsescŭ orĭ notândŭ, orĭ sburând, orĭ fugĕndŭ dupe făptura corpuluĭ şi natura esistenţeĭ lorŭ.

Passerea caută tot-d'auna dupŏ locurile celle maĭ ascunse, neaccesibile pentru neamiciĭ seĭ, şi tocmaĭ acolo facŭ cuĭbulŭ lorŭ. Aşa vedem că vulturulŭ şi aquilla îşĭ facŭ cuĭbulŭ lorŭ pe vĕrfulŭ munţilorŭ cellorŭ maĭ înalţĭ neaccesibile pentru nimine, chiar pentru ómeniĭ, singurul neamicŭ de care aceste passerĭ se temŭ; alte passerĭ [parus pendula] aŭ în privinţia acésta unŭ instinctŭ admirabile; adicŏ aceste passerĭ micĭ atĕrnă cuĭbul lorŭ pe vĕrfurile ramurilor subţirĭ alle unuĭ arborŭ, ast-fel ca orĭ ce animalŭ, şi chiarŭ o passere maĭ mare, décă s'ar apropia acolo, ar rupe ramura şi ar cădea jos; ast-felŭ protege elle progenitura lorŭ; altele le punŭ în trestie, saŭ că le acopere chiar cu nisipŭ, şi aşa înşélă pe neamiciĭ; care nu potŭ să găséscă cuĭbul în nisipŭ; unele din passerile acuatice şi nomolóse [s. e. la Dunărea nóstră] se adună în bande saŭ cete, şi aşéḑă cuĭburile lorŭ ca unŭ felŭ de colonie saŭ tabere, în care trăiescŭ în pace, şi în cellŭ maĭ bunŭ ordinŭ. Din contra suntŭ alte passerĭ care nu sufferŭ că o altă passere să-şĭ facă cuĭbŭ lângŏ dĕnsele, în acestŭ casŭ suntŭ unele erodiĭ [Cormoran]. Dar maĭ curiosŭ de câtŭ la tóte, găsimŭ instinctul sociabilităţeĭ a passerilorŭ, la o passere mică numită fringilla socia, care trăiesce la capulŭ de Buna-Speranţă. Aceste passerĭ [numite şi Republicanus, Republicain] s'adună câte 600 şi chiar o mie părechie la unŭ locŭ, îşĭ fac un acoperişŭ mare convecsu care sémănă c'unŭ acoperişŭ al uneĭ case rotunde, apoĭ sub acoperişŭ şi pe marginea luĭ aşéḑă cuĭburile lorŭ în liniĭ drepte precum suntŭ casele în liniile satelorŭ. Sub acest acoperişŭ protectorŭ, acéstă colonie repulbicană trăiesce o viaţă pacifică şi lucrătóre. Dar renumita passere Ani [Crotophaga-ani] din America, pune câte patru cincĭ femele ouele lor într'unŭ singurŭ cuĭbŭ.

Forma cuĭburilorŭ este éră fórte fferită; orĭ că suntŭ rotunde, saŭ ovale, saŭ de forma uneĭ punge, unuĭ clopoţelŭ Asemenea este differite materiĭ din care facŭ cuĭburĭ, şi pe care passerile le aducŭ cu ciocu [numaĭ passerile răpitóre le aducŭ în ghiarăle lorŭ] La cuĭburĭ marĭ ea este de trestie saŭ nuele micĭ. la cuĭburĭ micĭ ea este de fire de érbă, bine cesute şi făcute ca unŭ felŭ de pungĭ, apoĭ pe din ăntru sunt căptuşite cu fulgĭ saŭ părĭ cu scopŭ d'a face cuĭbulŭ caldŭ şi móle în ăntru. Rondunelele nóstre facŭ cuĭbulŭ lorŭ de pămentŭ galbenŭ, care 'l frămintă în gura lor cu salivă [spuma gureĭ]; dar unŭ felŭ de rondunele din India [Salangana] face cuĭbulŭ eĭ în nisce găurĭ pe ripele celle maĭ repeḑĭ lĕngă malulŭ mărеĭ. Materia acestorŭ cuĭburĭ este unŭ felŭ de Algĭ de marea fórte dulce, pe care passerea le móiă în guşa eĭ, şi aşa face unŭ cuĭbŭ care este o mancare fórte preţuită pentru gurmanḑĭ, din Europa şi Asia. O littră de cuĭburĭ de Salangane costă ca $1\frac{1}{2}$ ducaţĭ. Causa de suntŭ aşia de scumpe, este că posiţiunea cuĭburilorŭ, pe ripele mĕreĭ suntŭ fórte periculóse, şi de multe orĭ aceia care le caută, cadŭ în mare şi se innécă. India căstigă pe fiă-care anŭ aprópe unŭ milionŭ de ducaţĭ cu cuĭburĭ de Salangane; ăntr'adevĕrŭ şi sute de ómenĭ perdŭ acolo viaţa lor căutândŭ aceste cuĭburĭ; dar ce passe asta gurmanḑilorŭ bogaţĭ, care sunt în stare a plăti cu baniĭ lorŭ săngele ómenilorŭ?

B.

CĂLĔTORIE ÎN ORIENT

ARTC. VI *şi cellŭ din urmă.*

Deosebit d'acestea sunt şi petri preciόse filigrane, căţuiĭ şi cadelniţe de aurŭ, bracelete pentru brace şi pentru pulpe, chienarurĭ şi ghiordane şi alte lucrurĭ curióse. Tot aicĭ se află şi be-

zestein saŭ bazarul de arme este inima Islamismuluĭ, peste al căruĭ prag n'a trecut nic'o idee nuoĕ. In Bazestein se află întinse turbanele celle marĭ dolmalele înblănite pe margine şi pantalonĭ largĭ saŭ ciacşiriĭ de mamelucĭ, încingătorĭ late, brîne, săbiĭ, carabine, iatagane kandjare şi costume curat classice. Bogăţiile grămădite în bazarulŭ armelor sunt necalculabile. Acest mare bazar se închide în tóte serile înaintea apunereĭ sóreluĭ şi nu se deschide de cât a duoa-ḑi la 9 ore.

Bosforulŭ.

Una din preumblările celle maĭ interesante ce póte face cineva la Constantinopole este ocolulŭ impregiurul ḑidurilor cetăţeĭ. Partea cea maĭ interesantă a ḑidurilor este locul unde se află şépte turnurĭ. Aicĭ ḑidurile presintă unŭ ocolŭ întreit avĕnd turnurile încongiurate de grădinĭ.

Tot în locul acesta se află un cimitiriŭ cu ciparoşi apoĭ se vede o pórtă astupată avĕnd duoe

colóne corinthene de marmoră. Ea se numesce **Pórta aurită** înălţată de împĕratul Theodosie şi prin care Michail Paleologu intră în Constantinopole. O profeţie turcéscĕ anuncie că tot p'acolo vor intra concheranţiĭ viitorĭ aĭ Constantinopoleĭ. În dărătul acesteĭ porţĭ aurite se află **palatulŭ cellor şépte turnurĭ** numite de grecĭ **Heptapyrgon** şi de turcĭ **Yedi-Kule** asupra cărora se 'naltă duoĕ marĭ turnurĭ pătrate. Astă fortereţĕ fu dĭdită de Mahomet II în anulŭ 1468 în locul vechiuluĭ Cyclobium al grecilorŭ. Are forma pentagonale şi încongiurat de dĭdurĭ prea 'nalte şi prea gróse. Altă dată eraŭ cincĭ turnurĭ acum numaĭ sunt de căt patru, al şéselea şi al şeptea turn eraŭ acellea care dominaŭ pórta aurită. Palatul cellor şépte turnurĭ servă de închisóre a statuluĭ şi a fost martor a multor esecuţiĭ misteriόse: acolo trimitia altă dată Sultaniĭ pe ambasadoriĭ streinĭ când declaraŭ resbellŭ uneĭ puterĭ europene.

De la pórta *Selivri-Kapussi* m'am dirigiatŭ spre *monastirea de la Buluklu* unde se găsesce şi acum într'o capelă sutterenĭ basinul în care staŭ pesciĭ miraculoşi aĭ legendeĭ grece. Astă legendă dĭce că'n timpul asaltuluĭ Constantinopoleĭ, un călugărŭ ce era ocupat a prăji nisce pescĭ anundindu 'lŭ despre triumful turcilor respunse: Bah! maĭ bine voiŭ crede că acestĭ pescĭ vor învia, vor eşi din untŭ de lemnul în care 'i prăjesc şi vor nota pe pardosélă. Adaogă legenda minunea avu loc şi convinse pe necredinciosul călugăr. Când am visitat acéstă monastire m'am coborît în capela unde se află acellŭ basin dar n'am putut vedé din causă că era multă lume care se grămădia să ia *aiasmă*, căcĭ era în dĭoa Cruceĭ. Biserica şi curtea eĭ eraŭ pline de lume, femeĭ cu lacrămile pe ochĭ cu colivĭ în mâne se îndreptaŭ spre morminte, altele plăngéŭ asupra mormintelor; împregiurul bisereceĭ pe iarbă la umbra ciparoşilor eraŭ mese întinse cu dănţuitorĭ, cu cimpoierĭ şi avémŭ înainte'mĭ tabloulŭ vieţeĭ umăne: întristarea şi jalea amestecate cu bucuria şi desfătarea.

O dĭ amŭ petrecut la Scutarĭ pe pămĕntuɩ Asieĭ şi am asistat la dervişiĭ urlătorĭ. Dar ceea ce este maĭ vrednic de însemnat aicĭ este marele cimitiriŭ cellŭ maĭ întins, cellŭ maĭ bine aşedat şi cellŭ maĭ populat din orient. Este o pădure imuensă de ciparoşĭ acoperind un terrăm muntosŭ tăiat de largĭ alee care se 'ntind în lungimea la maĭ mult d'o leghie. Ciparoşiĭ aicĭ ajjung la o manifică proporţiune şi iaŭ forme variabile, în genere maĭ toţĭ sunt piramidalĭ. În lungulŭ aleelor se găsesc vĕndetorĭ de marmoră şedind linistiţĭ care sculptă colónele în marmoră de Marmara de care sunt făcute mormintele. Căte-va monumente cu arcade de stilŭ maur se vĕd din distanţie în distanţie, ciparoşiĭ sunt populaţĭ de columbe. Solul de la Scutarĭ este considerat ca un pămĕntŭ sacru· Acolo a fost fondată dinastia Ottomanilor. D'acolo Islamismul a plecatŭ şi s'a respăndit asupra Europeĭ D'aceea mulţĭ ómenĭ d'o condiţie illustră aŭ voitŭ să fie îngropaţĭ în cimitirul de la Scutarĭ, în midlocul mulţimeĭ mormintelor unŭ monument attrage maĭ cu sémă attenţiunea căletorilor, este o boltă purtată pe 6 colóne de marmoră care arată locul unde a fost îngropat calul favorit al Sultanuluĭ Mahmoud. Frumóse impressiunĭ 'mĭ a lassat visita acestuĭ mare cimitiriŭ şi situaţiunile care 'lŭ încongióră.

Bosforulŭ.

Strămtórea Constantinopoleĭ care desparte Europa de Asia şi prin care apele din Marea-Négră (vechiulŭ Pontu-Euxin) curg către marea de Marmara (Propontida) a purtat ăncе din Antichitatee cea maĭ depărtată numele de Bosforŭ (Βόςπορος de la Βοῦς boŭ şi πόρος trecere), pentru că dupo mithologia grécă vacca Jo 'lŭ trecusse în notŭ. Era o opinie priimită la ceĭ vechĭ că Pontul Euxin a fost maĭ ăntĕiŭ deosebit de Mediterana şi că celle duoĕ strîmtorĭ, Bosforu şi Dardanelele aŭ fost deschise în acelaşĭ timpŭ pritr' un cutremur de pămĕntŭ, saŭ un mare cataclismŭ respundind la epoca Diluviuluĭ luĭ Deucalion. Esamenul geologicŭ al ţermurilor Bosforuluĭ, rocele volcanice ce se află de amĕnduoĕ părţile strimtóreĭ la îmbucătura sa pe Mare-Négră confirmă astă vechie tradiţiune. Bosforul prin cotiturile sélle, forméd̦ă şépte bassinurĭ successive arătate pe fiă-care lature care corespund unu dup' altu la şépte golfurĭ sepate pe ţermurile oppuse. La fiă-care cotitură a canaluluĭ curantul este aruncat dup'o ţermură la alta, ast-fel în căt

apele trase cu repeḑiciune în fundul unuĭ golfŭ scapă într'o direcţiune oppusă ca să intre în bassinul următor. Ultimul curant care isbesce vîrfulŭ seraiuluĭ trimite o parte din apele sélle în cornul de aurŭ pe când restulŭ curge în marea de Marmara. Lungimea Bosforuluĭ este aprópe 27 kilom. ţermurile Asieĭ sunt ceva maĭ lungĭ de căt alle Europeĭ. Acest canal este celebru din antichitate prin espediţia Argonauţilor şi aceea a luĭ Darius în contra Scitilor. Maĭ tărḑiŭ ellŭ fu trecut de goţĭ, cruciaţĭ şi turcĭ, ţermurile sunt lăudate ca una din ţerrile celle maĭ încântătóre ce póte cineva admira în lume.

Ca să facem o descripţiune complectă a Bosforuluĭ trebuie să luăm pe rênd ţermurile Asieĭ şi alle Europeĭ; vom începe cu aceste din urmă.

Termurile Europeĭ. Plecănd de la scara Top-Hané luăm d'alungu unu dup'altu: Funduklu, palatul Dolma-Baghtché şi micul port pittoresc Baschik-Tosch, apoĭ vine palatul Tcheragan, un vast edificiŭ de lemnŭ construit de Mahmoud, presentănd o colonadă pe marginea Bosforuluĭ c'un frontispiciŭ corinthian în centru. Acest palat d'unŭ gustŭ mediocru n'are nimic de însemnat de căt marile luĭ dimensiunĭ, scara care cobóră pênă a mare face un frumos effectŭ, în dărĕt se ḑiesc frumóse grădinĭ lăngŏ care se află un micŭ urnŭ ca cellŭ de la Top-Hané. Locurile acestea sunt aşa de încântătóre prin posiţiunea lorŭ în cătŭ anevoie le putem descrie; de la un satŭ la altu domnesce ca un felŭ de cheu ne'ntrerupt de palaturĭ, de villas şi de residenţe de vară, cu balcóne, cu kioşcurĭ şi acoperişurĭ pré elegante. Sultana Validé, surorile Sultanuluĭ, vizirĭ, ministri, paşale, marile personagiĭ, toţĭ ş'aŭ construit acolo locuinţe de gust încongiurate de tot confortabilul orientalŭ. Aceste palaturĭ sunt tóte de lemnŭ şi de scândurĭ afarŏ de colóne care maĭ tóte sunt făcute din căte un bloc de marmoră de Marmara luate de la alte construcţiunĭ.

Bebek posseda în antichitate, templulŭ luĭ Artémis Dictynna în fundul unuia din celle maĭ frumóse golfurĭ alle Bosforuluĭ. Turnul forméḑă un amfitheatru acoperit d'o bogată vegetaţiune, portul este animat şi plin de corăbiĭ şi de micĭ vapóre, éră satul se'naltă p'o vale îngustă. Se observă la Bebek un pavilion al Sultanuluĭ cu băĭ şi o giamie încongiurată de 'nalţĭ şi frumoşĭ plataniĭ, kioşcul conferinţelor unde se adună divanul, manufactura de pesmeţĭ pentru flote, scóla francesă a Lazaristilor, şi scólă protestantă americană.

Dincolo de Bebek linia pĕn'acĭ ne'ntreruptă de sate şi de kioşcurĭ este tăiată d'unŭ cimitiriŭ pittoresc. Peste pinĭ şi ciparoşĭ se ḑieresc ḑidurile massive alle palatuluĭ Rumili-Hissar (palatul Europeĭ). Aicĭ este locul cellŭ maĭ îngust al canaluluĭ şi unde curantal are maĭ multă iuţélă pentru aceea şi greciĭ 'lŭ aŭ numit şi μέγα ῥεῦμα (marele curant). Acest palat fu ḑidit de Mahomed II, în anul 1451, duoĭ anĭ înaintea luăreĭ Constantinopeleĭ.

Dupŏ cum spune tradiţia, în loculŭ coprins între Rumili şi Anaduli-Hissar, probabilŭ ceva maĭ sus acolo unde curantul este maĭ pucin repede, a fost ḑidit podul peste care Darius a trecut armia sa de 700,000 ómenĭ în contra Scitilorŭ. Mandrocles din Samos 'lŭ a construit s'a rîdicat duoĕ colóne de pétră destinate a perpetui numele popórelor care luasse parte la espediţiă, Darius asista la strimtóre p'un tronŭ tăiat în rocă din muntele Hermeon care ţine astă-ḑĭ palatul Rumili-Hissar. Tot în locul acesta, fărŏ îndoială Bosforul fu trecut maĭ tărḑiŭ de ceĭ ḑece-miĭ la întórcerea lorŭ din Asia. de Cruciaţĭ, şi'n fine de Turcĭ. Tot acolo se aflaŭ subt imperiul grecŭ aste vechĭ închisorĭ de statŭ care purta numele de *Turnurile luĭ Lethé* adicŏ turnurile uităreĭ ce fură dărămate de Mahomed II.

Balta-Limanŭ, numit în antichitate Γυνεκόπολις (oraşŭ de femeĭ) se arată pe urmă c'unŭ micŭ portŭ unde se varsă ş'o mică gârlă. Aicĭ se vede vechiul palat a luĭ Redschid-Paşa unde s'a închiatŭ tractatulŭ de comerciŭ de la 1838, tractatul cellor cincĭ puterĭ la anul 1841 şi convenţia de la 1845 relativă la Principatele-Danubiane.

Therapia. Numele grec de *Therapıe* (vindecare) a înlocuit prin eufonie vechiul nume de *Pharmakia* (otravă) a căruĭ origină se urcă la legenda Medeeĭ. Numele modernŭ este justifiiat prin salubritatea loculuĭ ne'ncetat recorit de vêntulŭ despre Marea-Négră; d'aceea Therapia a devenit astă-ḑĭ residenţa favorită a grecilorŭ şi a diplomaţilorŭ Ambasadoriĭ Françieĭ ş'al Anglieĭ aŭ acolo palaturile lor de vară şi Sultanul unŭ kioşk bine aşieḑat. — Locul acesta a fost martor a multor lupte între Veneţienĭ şi Genoveḑĭ. Cheul seŭ este mărginit de cafenele decorate c'un óre-care lucsŭ, cu birturĭ, case de petrecerĭ şi cu grădinĭ frumóse; maĭ toţĭ locuitorĭ sunt grecĭ sunt aicĭ doue palaturĭ însemnate acella al Anglieĭ şi altul al Franceĭ. Acest din urmă altă dată era possessiunea familieĭ Ypsilanti a fost confiscat de Silim III şi dat Franceĭ d'acestŭ Sultan în urma trebilor Dardanelelor. Acest palatŭ are una din celle maĭ frumóse posiţiunĭ din lume. Îndărătu palatuluĭ se 'ntind grădinĭ cu terasse plantate cu arborĭ secularĭ d'o înălţime minunată şi ne'ncetat mişcaţĭ de vêntul despre marea négră ajungĕnd la punctul cellŭ maĭ 'naltŭ ochiul se bucură d'o perspectivă minunată şi privind córstele Asieĭ cu collinele, văile şi umbrele

recoritóre precum şi despre cóstele Europeï situaţia încântătóre a luï Buyuk Deré, găndirea se rĕtăcesce într'un visŭ infinitŭ.

Buyuk-Deré este unulŭ din celle maï încântătóre sate, care esistă în lume, în locul acesta ţermul este săpat şi descrie unŭ arcŭ unde valurile se pierdŭ în dulcï ondulaţiunï. Locuinţe elegante printre care se observă palatul de vară al ambasadeï rusescï încungiurat de grădinï verdï; neguţetoriï ceï maï bogaţï din Constantinopole possedă acolo case de térră, unde se duc séra şi se'ntorcŭ diminéţa. Este unŭ ce încântătorŭ a vedé pe ţermurile de la Buyuk-Deré preumblându-se dup'apunerea sórelui frumósele dame armeniene şi grece în tólete lucsóse, lumina cafenelelorŭ ş'a caselorŭ se resfrânge în apă la lumina argintie a luneï ş'a stelelorŭ, o aură (vent linŭ) săturată de parfumurï şi de recorélă, suflă încetŭ, şi face din aerŭ ca o apărătóre maniată de nevisibila mână a nópti. Preumblarea cea maï frecuentată de la Buyuk-Deré este o livadie mare c'un buchetŭ de platanï seculari. Aceştï arborï sunt în numer de şépte, şi pórtă numele de *şépte fraţï* Cellŭ maï vechiŭ cunoscutŭ sub numele de platanul luï *Godefroy de Bouillon* pare a fi compus d'o adunătură de şépte saŭ optŭ trunchiurï lipite împreună; o tradiţie popularie dice că aci a înfipt campul (lagărul) armia primeï Cruciate în anul 1096.

Nimic în lume nu póte fi maï poetic şi maï răpitorŭ în privinţa frumuseţelorŭ naturale de cât roditórea vale de la Buyuk-Deré, împodobită cu platani şi ciparoşi aşiedaţï ca într'unŭ nemărginitŭ parcŭ englesescŭ, şi nicï într'o parte a Bosforuluï, ochiul nu se bucură d'o frumuseţe maï mare de cât aicï.

Dincolo de Buyuk-Diré se'ntinde pădurea de la Belgrad cu preumblările celle maï plăcute, şi cu situaţiunele celle maï pittoresce. Vegetaţia eï rechiamă pădurile despre nordŭ cu fagiï, mestécăniï, stejăriï, plataniï, bradiï, ulmiï şi plopiï. Tot pe ţermurile Europeï se află unŭ vechiŭ promontoriŭ *Simac*, unde se înalţă templul luï Venus Meretricia prea onorat de navigatorï. D'aicï penă la îmbucătura măreï Negre, Bosforul nu maï presintă de câtŭ unŭ canal dreptŭ şi lat, alle căruï ţermurï ripóse şi góle aŭ unŭ aspect maï severŭ de câtŭ celle ce am descrisŭ pĕn'aicï. Prin locurile acestea Jason înălţasse unŭ templu Cybeleï şi Bizantiniï unŭ alt templu luï Serapis, numitŭ *Sérapeion*. Se maï dierescŭ p'aicï şi ruinile unuï palat genovesŭ, precum şi remăşiţele uneï monastirï (Mavro-Molos) ş'alle unuï turnŭ rotundŭ (turris Timaea).

Ultima litime a Bosforuluï despre partea Europeï este la *Rumili-Fener* saŭ Fanaraki. Celle treï colţurï care termină de partea acésta laturea Europeï pórtă nisce bateriï destul de importante. În facia acestorŭ treï promontoriï se dierescŭ *rocele Cyanee saŭ Symplegade*. Dupŏ fabulă rocele *Symplegade* eraŭ mobile, se depărtaŭ ca să se ciocnéscă apoï cu iuţélă. Se scie cu ce îndrăsnélă Jason strebătu acestŭ teribilŭ pasagiŭ cu corabia Argo. Sunt nisce insule petróse legate de continent printr'unŭ felŭ de isthm ce apele măreï adessea lassă descoperite ast-felŭ încâtŭ insulele sunt atuncï unite între elle şi cu continentu. Când se'nalţe apele rocele sunt din contra despărţite, fenomene naturale, care aŭ dat nascere la fabula antică. Să vede pe una dintr'aceste roce unŭ piedestalŭ c'o colónă sfărămată, numită fărŏ nic'unŭ cuvêntŭ colóna luï Pompeï, şi care se pare a fi remăşiţele unuï altar romanŭ.

Laturea Asieï dice D. de Lamartine nu e datóre nimicŭ omuluï. Natura a făcutŭ totŭ. Nu este acolo nicï Buyuk Deré, nicï Therapia, nicï palatulŭ ambasadorilor, nicï villas armenienilor, nu sunt de cât munţï, strâmptorï care la despart, văï micï acoperite cu livedï amestecate cu roce strebătute de riurï ce şerpuesc, de torrente care le albesc cu spuma lor, pădurï întinse care se vîră prin tóte sinuosităţile şi prin rîpe şi care se coböră pĕnă la marginile golfurilor numeróse alle cósteï; o varietate de forme şi de culorï, şi de frunde şi de verdéţă ce penelulŭ pictoruluï de piesage n'ar puté inventa, câteva case isolate de matelosï şi grădinï turcescï risipite din depărtare în depărtare pe ţermurile nisipóse, saŭ pe vîrfulŭ uneï colline stufóse, saŭ grămădite pe colţul uneï roce, unde curantul se desparte în valurï albastre ca cerulŭ de nópte, câteva pînze albe de pescarï ce se vĕdŭ alunecând dintr'un platan într'altu, ca o pînză uscată ce îndoiesc spălătoresele; nenumĕrate pîlcurï de passerï albe care răduiescŭ marginile livedilorŭ. Vulturï care plană din vîrful munţilor peste mare, golfurile celle maï misteriósse cu totul acoperite de roce şi cu trunchiurï de arborï giganticï, alle cărora ramure încărcate cu nuorï de frunde se înduoesc asupra valurilor şi formédă pe mare nisce légăne unde se înfundă caicele, apoï sate micï, în a căror descriere nu intrăm aicï, ascunse în umbra acestor golfurï cu grădinile din dărătu lor, aşiedate pe cóste şi arboriï lor grămădiţï la pólele rocelorŭ. Asta este pe scurtŭ descrierea frumosuluï şi încântătoruluï Bosforŭ, cu care se termină şi seria articolilor călĕtorieï în Orient.

A.

Imprimeria Naţională a luï St. Rasidescu.